https://doi.org/10.59295/crs2024.21 CZU: 323:316.42:303.425(478)

VALORIFICAREA FACTORILOR REZILIENȚEI SOCIETALE ÎN PROCESUL DE ADOPTARE A STRATEGIILOR ȘI PROGRAMELOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CAPITALIZING ON SOCIETAL RESILIENCE FACTORS IN THE PROCESS OF ADOPTING STRATEGIES AND PROGRAMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Veronica PRISĂCARU, ***doctor în științe economice, conferențiar universitar***,
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: veronica.prisacaru@usm.md
ORCID: 0000-0002-2952-6888

Summary

The basic objectives of the research consisted in: a) making a synthesis of the publications dedicated to societal resilience and, in particular, to its determining factors; b) diagnosing the orientation towards related factors in the process of developing strategies and programs to increase societal resilience in the Republic of Moldova. In order to achieve the predetermined objectives, the following research methods were applied: bibliographic study, analysis, synthesis, opinion poll, generalization. As a result of the research, an average level of capitalization on the societal resilience factors was found in the process of developing strategies and programs in the Republic of Moldova, which indicates an average effectiveness of the strategies and programs adopted to increase the societal resilience. Thus, we deduce the need for measures aimed at the detailed diagnosis of each societal resilience factor through the prism of its constituent elements; orientation towards the full utilization of societal resilience factors at each phase of the strategic decision-making process; the periodic evaluation of public opinion regarding the quality of the adoption of strategies and programs to increase societal resilience in order to carry out operative procedural interventions and, in this way, to increase the impact of the adopted strategies and programs.

Keywords: *factors, program, Republic of Moldova, societal resilience, strategy.*

Introducere

Condițiile extrem de flexibile în care se dezvoltă societatea contemporană, alături de provocările de natură politică, economică, climatică etc., plasează tot mai insistent problema consolidării reziliență societale în aria de abordare a cercetătorilor, politicienilor și factorilor de decizie. Fiind definită ca o capacitate a societății de a stopa întreruperile majore care afectează funcționalitățile sale de bază și a se recupera/a reveni la starea inițială și înainta rapid [1,2], reziliența societală mai presupune abilitatea de a ajuta oamenii și locurile să se adapteze și să avanseze într-un mediu în schimbare [3], aceasta fiind exercitată prin răspunsuri și strategii adecvate, orientate la indivizi, grupuri, organizații și societăți afectate de probleme societale complexe [4,5]. Astfel, prin investigarea publicațiilor adresate subiectului, identificăm o unitate a opiniilor cercetătorilor și practicienilor în ceea ce privește semnificația unor eforturi organizate pentru asigurarea rezilienței societale. În acest sens, se impun soluții relevante și eficace de a asigura rezistența comunităților la diverse adversități, aceasta reprezentând o condiție indispensabilă a prosperității lor și, implicit, un criteriu de evaluare a calității strategiilor adoptate și a politicilor aplicate. Pe de altă parte, o reziliență societală redusă reprezintă un indice clar al vulnerabilității societății la oricare influență externă, aidoma unei imunități insuficiente a persoanei, care ii sporește predispunerea pentru diverse maladii.

Factorii rezilienței societale – delimitări conceptuale

În contextul celor reflectate anterior, remarcăm, ca o etapă preliminară importantă a elaborării unor strategii eficace apte să contribuie la sporirea rezilienței societale, precum și a politicilor și programelor care să o sprijine, identificarea factorilor determinanți, în virtutea afirmației că „înțelegerea factorilor este crucială pentru dezvoltarea strategiilor care sporesc pregătirea, răspunsul și recuperarea oricărei societăți” [6]. Atât natura, cât și conținutul factorilor respectivi reprezintă un subiect actual de discuție al cercetătorilor și practicienilor. Astfel, în opinia lui Derogatis et al., reziliența societală este influențată de patru factori de bază: încrederea în liderii țării, încrederea în instituțiile statului, unitatea socială și disponibilitatea de a aduce contribuții țării sau patriotismul [7]. Bodas et al. identifică două categorii de factori care pot fi gestionați în vederea sporirii rezilienței societale: *contextuali* și *factori-țintă.* Factorii contextuali reprezintă elemente inerente societății, greu

de modificat, dar cu capacitatea de a afecta dramatic nivelul de reziliență a societății. Spre deosebire de cei contextuali, factorii țintă sunt caracteristici individuale și societale care pot fi modificate mai ușor, ceea ce-i plasează pe poziția de obiective principale în procesul de elaborare a unor planuri pentru promovarea rezilienței societății [8].

O prezentare sintetică a factorilor contextuali și factorilor țintă ai rezilienței societale evidențiați de Bodas et al. este expusă în *Fig. 1*.

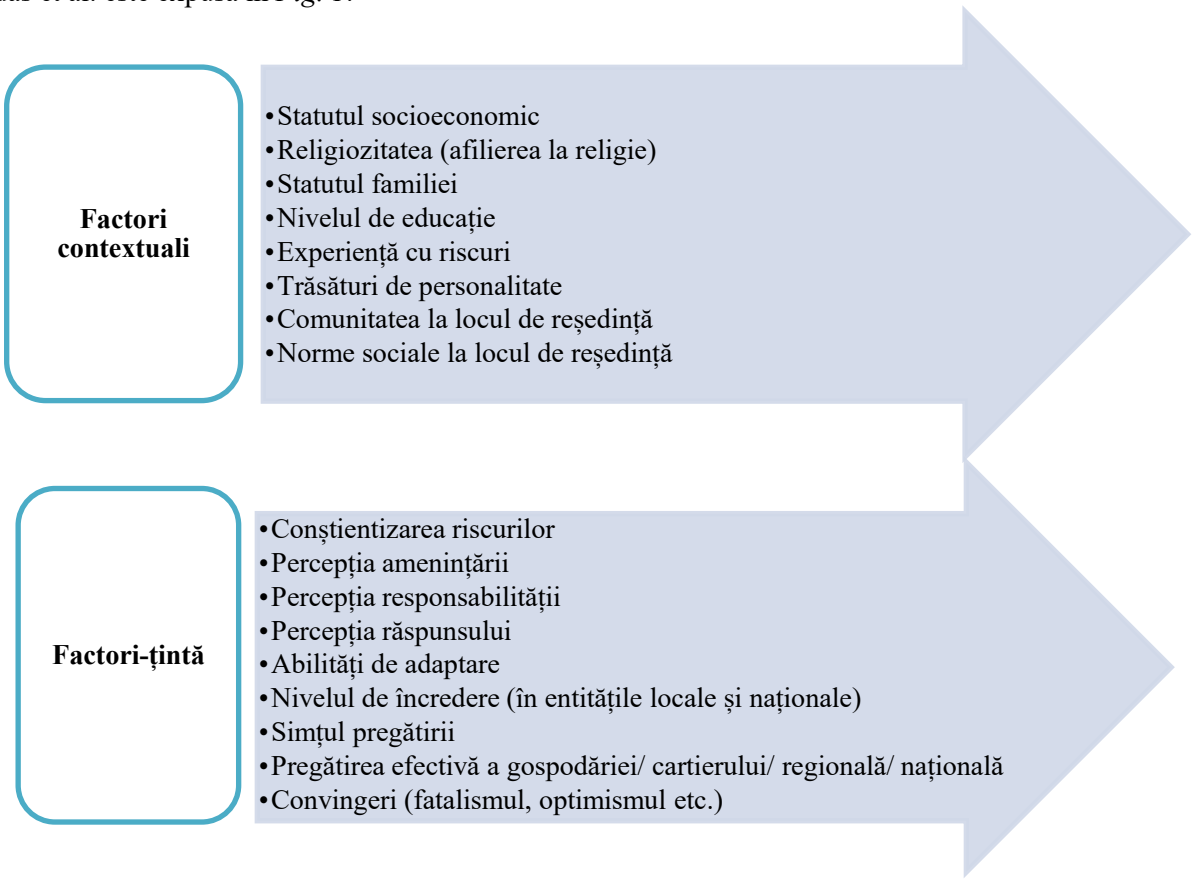

***Fig. 1.* Clasificarea factorilor rezilienței societale**

Sursa: Elaborat de autor [în baza 8].

Colaboratorii proiectului ENGAGE finanțat de Uniunea Europeană, în baza sintezei mai multor studii, au evidențiat, la rândul său, șapte elemente pe care trebuie să se axeze politicienii și factorii de decizie în procesul de elaborare a strategiilor și programelor naționale de depășire a diferitor provocări, acestea fiind expuse în *Fig. 2*.

Fiind enunțată ca „capacitatea societăților de a menține rețele sociale puternice, implicarea populației și încrederea în entitățile locale, regionale și naționale” [6], coeziunea socială, ca factor de consolidare a rezilienței societale, are capacitatea de a ajuta comunitățile „să se refacă pe toate palierele în urma unor crize, indiferent de natura lor” [9].

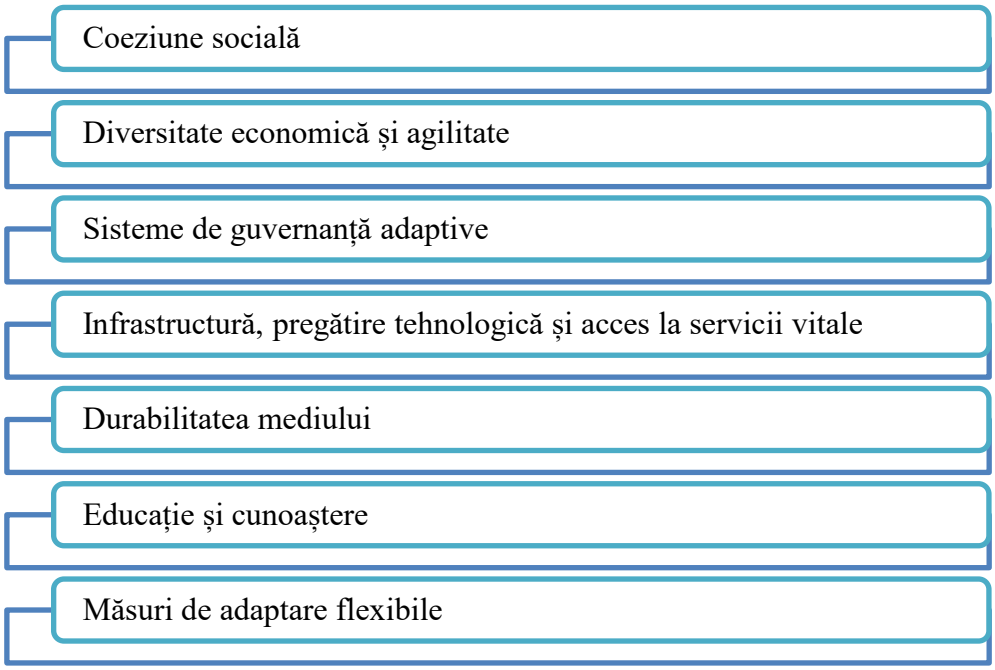

Fig. 2. **Factorii evidențiați ca repere în elaborarea strategiilor și programelor naționale de sporire a rezilienței societale**

Sursa: Elaborat de autor [în baza 6].

Accentuând semnificația coeziunii sociale pentru prosperitatea economică, dezvoltarea durabilă și reziliența societăților, Karki evidențiază următoarele criterii de evaluare a acesteia [10]:

- apartenența socială/cetățenia - claritate cu privire la cine aparține comunității și, implicit, cu privire la drepturile și obligațiile de bază care guvernează interacțiunea socială;
- echitate și egalitate — acces egal la resurse, oportunități, informații și justiție;
- securitatea accesului la mijloace de trai și servicii de bază;
- guvernarea - pentru formarea politicilor și executarea corectă a planurilor.

Pe de altă parte, sistemele de guvernare adaptive sunt abordate de către ENGAGE ca un factor distinct al rezilienței societale, fiind enunțate ca sistemele receptive, incluzive, ce mențin transparența, încurajează colaborarea și cooperarea între diverse părți interesate și promovează un răspuns mai eficient și mai oportun în timpul crizelor [6]. În opinia lui Lebel et al., asocierea între guvernare și abilitatea de a gestiona reziliența se poate face prin prisma următoarelor aspecte [11]:

- participarea și deliberarea - în timp ce participarea construiește încrederea, deliberarea facilitează înțelegerea comună, necesară pentru a se mobiliza și a se autoorganiza;
- policentrismul și multistratificarea - instituțiile policentrice și multistratificate contribuie la o mai bună potrivire între cunoaștere, acțiune și contextele socio-ecologice în moduri care să permită societăților să răspundă mai adaptiv și la niveluri adecvate;
- responsabilitate și justiție socială - autoritățile responsabile îmbunătățesc capacitatea de adaptare a grupurilor vulnerabile, precum și a societății întregi. În aceiași ordine de idei, se accentuează necesitatea de a asigura justiția socială, protejarea drepturilor și intereselor grupurilor social-vulnerabile.

Diversitatea economică și agilitatea reprezintă, de asemenea, un factor esențial al rezilienței societale, fiind remarcată vulnerabilitatea sporită la șocuri și perturbări a societăților care se bazează pe industrii sau sectoare limitate [6]. Astfel, actualmente cel mai bun indicator al unei dezvoltări de succes a țărilor nu mai este sporirea produsului intern brut, dar creșterea sustenabilă, ajustată la risc. Implicit, se evidențiază, ca element central al paradigmei managementului riscurilor, necesitatea unei diversificări economice mai înalte, care nu doar reduce impactul evenimentelor externe, dar și stimulează o creștere mai robustă și mai rezistentă pe termen lung [12].

Semnificația infrastructuri, pregătirii tehnologice și accesului la servicii vitale rezidă în raționamentul că, în vederea sporirii capacității societății de a face față adversităților, este nevoie de a asigura continuitatea funcțională în baza unor sisteme de comunicații și servicii vitale durabile, surse de energie viabile, rețele puternice de transport [6].

Fiind recunoscut rolul sistemelor de infrastructură în asigurarea unor societăți rezistente, se constată totuși existența unor probleme în gestionarea acestora, ca: investiții insuficiente în toate etapele ciclului de viață al sistemelor, precum și în sporirea rezilienței lor, subestimarea valorii lor societale și economice [13]. În acest context, un interes deosebit îl prezintă principiile unei infrastructuri reziliente, precum și interacțiunea acestora, propuse de Oficiul Națiunilor Unite pentru Reducerea Riscurilor Dezastrelor (*Fig. 3*).

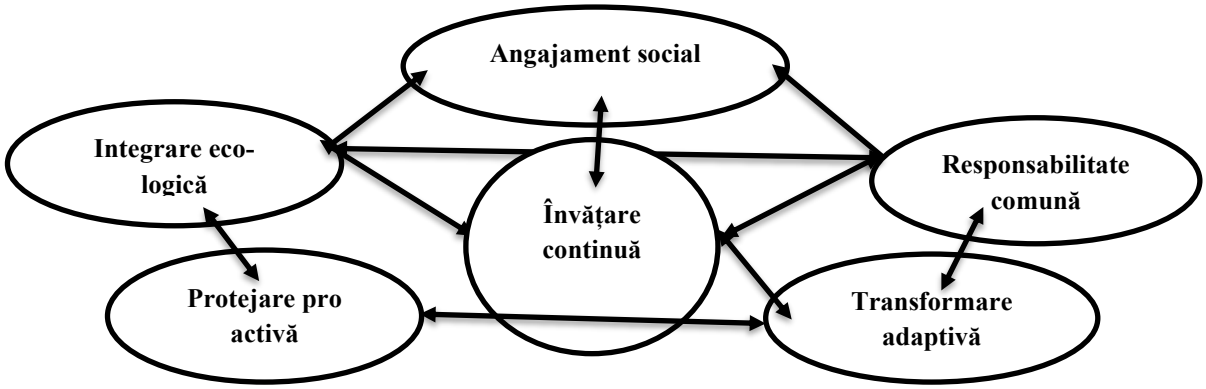

Fig. 3. **Interacțiunea principiilor unei infrastructuri reziliente**
Sursa: [14].

Conform aceleiași surse, principiile unei infrastructuri reziliente se aliniază la obiectivele dezvoltării durabile, în mod special la obiectivul 9 „Industrie, inovație și infrastructură". Astfel, principiile responsabilității comune și învățării continue contribuie la atingerea țintei 9.5 de îmbunătățire a cercetărilor științifice și capacităților tehnologice, în mod special prin facilitarea dezvoltării durabile și rezistente a infrastructurii în baza sprijinului financiar, tehnologic și tehnic sporit și susținerea dezvoltării tehnologice, cercetării și inovației în țările în curs de dezvoltare (țintele 9.a și 9.b). Principiul integrării ecologice se racordează la ținta 9.4 de a moderniza infrastructurile și industriile prin prisma dezvoltării lor durabile, a adopta tehnologii și procese industriale ecologice. Principiul angajamentului social sprijină implicarea și prosperarea societății promovată prin ținta 9.1, în timp ce principiul protejării pro active pune, de asemenea, accent pe furnizarea de sprijin financiar, tehnologic, tehnic și natural evidențiat în ținta 9.a [14].

Durabilitatea mediului reprezintă încă un factor important al rezilienței societale, pornind de la premisa că „păstrarea durabilității societăților nu numai că are un impact asupra populației prezente, ci transmite și o considerație profundă a generațiilor viitoare" [6]. În intenția de a clarifica relația dintre reziliență și sustenabilitate, Marchese et al. au sintetizat 37 publicații științifice axate pe subiectul dat și, în rezultat, au fost identificate 3 perspective diferite de abordare a acesteia: 1) reziliența este o componentă a sustenabilității; 2) sustenabilitatea este o componentă a rezilienței; 3) sustenabilitatea și reziliența reprezintă obiective separate [15]. Fără a ne asuma responsabilitatea pentru clarificarea exactă a relației de condiționare, considerăm că legătura dintre reziliența societală și sustenabilitate este indiscutabilă, fiind identificată, de către aceiași autori, abordarea aspectelor sociale în definițiile sustenabilității în 29 lucrări din cele 37 investigate. Mai mult decât atât, obiectivul actual de construire a unei societăți reziliente și sustenabile [16] presupune, prin esența sa, o sinergie a eforturilor adresate concomitent atingerii ambelor calificative pentru societate: rezilientă și sustenabilă. Astfel, se confirmă raționamentul că sustenabilitatea societății este strâns legată de reziliența acesteia și-i îmbunătățește capacitatea de a gestiona cu succes adversitățile [6].

Educația și cunoașterea, la rândul său, sunt chemate să promoveze o cultură a unei societăți „în creștere", sensibilă la nevoile și așteptările flexibile ale populației [6], fiind evidențiat rolul vital al educatorilor și al altor agenți sociali care dețin cunoștințe în atenuarea dezastrelor pentru sănătatea generală a comunităților. [17]. Pe de altă parte, consolidarea rezistenței în zonele afectate de conflicte și crize poate fi asigurată de sisteme educaționale rezistente [18]. În acest context, sunt enunțate câteva repere, și anume [19]:

- Sistemele educaționale ar trebui să sporească reziliența, nu doar soliditatea, pentru a anticipa și a se adapta la schimbările volatile;
- Educarea pentru reziliență ar trebui să fie integrată în politicile educaționale naționale și globale;
- Educarea pentru reziliență ar trebui să încurajeze regândirea a ceea ce învață formabilii și a modului în care predau profesorii;
- Sunt necesare noi abordări ale educării pentru reziliență, alături de măsurarea și monitorizarea ODD 4.7 și Recomandarea din 2023.

Cu referire la măsurile de adaptare ca factor al rezilienței societale, se constată existența unor interpretări diferite cu privire la relația dintre capacitatea de adaptare și reziliență. Astfel, dacă Smit și Wandel consideră

că conceptele de adaptare, capacitate de adaptare, vulnerabilitate, reziliență, expunere și sensibilitate sunt interdependente [20], Carpenter et al. enunță capacitatea de adaptare ca element al rezilienței [21]. Indiferent de legătura cauză-efect care există între aceste două termene, relevența măsurilor de adaptare este indiscutabilă în asigurarea rezilienței societale, fiind remarcate beneficiile superioare ale unor măsuri pozitive, ca moralul și speranța, comparativ cu cele negative, ca sentimentul de pericol, amenințările percepute sau simptomele de suferință. Implicit, se accentuează rolul important al autorităților și sistemelor de guvernare care trebuie să se impună prin transparența politicilor și acțiunilor, alocarea echitabilă a resurselor, promovarea bunăstării mintale și promovarea programelor de pregătire pentru dezastre, alături de consolidarea colaborării între indivizi, comunități și autoritățile oficiale [6].

Valorificarea factorilor rezilienței societale la elaborarea strategiilor și programelor în Republica Moldova – studiu de caz

În vederea atingerii obiectivului cercetării de a evalua măsura în care se iau în calcul factorii de bază ai rezilienței societale în procesul de elaborare a strategiilor și programelor în Republica Moldova, a fost realizat un sondaj de opinie prin metoda anchetei. În acest sens, s-a aplicat un formular on-line pe un eșantion de 116 respondenți. Întrebările adresate au vizat măsura în care se iau în considerare fiecare din cei 7 factori ai rezilienței societale în procesul de elaborare a strategiilor și programelor aferente, fiind precizată și esența fiecărui factor, pentru a asigura o mai bună înțelegere a acestora.

Informațiile privind structura eșantionului este redată în *Fig. 4-6* și denotă următoarele:

1. Aproximativ 35% din respondenți îl constituie studenții și, respectiv, 65% - persoanele încadrate în câmpul muncii, inclusiv cca 5% având calitatea de antreprenori;
2. Eșantionul este relativ omogen în funcție de vârsta respondenților, ponderea persoanelor tinere constituind aproximativ jumătate din numărul total;
3. 36% din respondenți dețin studii de bacalaureat sau profesionale obținute în instituții de învățământ profesional-tehnic (colegii), respectiv 18% au studii superioare de licență sau master, iar 46% sunt deținători ai studiilor de doctorat.

Cota reprezentativă a persoanelor tinere în eșantion, precum și a persoanelor cu studii superioare permite de a deduce asupra relevanței acestuia pentru a evalua calitatea proceselor decizionale aferente elaborării strategiilor și programelor naționale de sporire a rezilienței sociale.

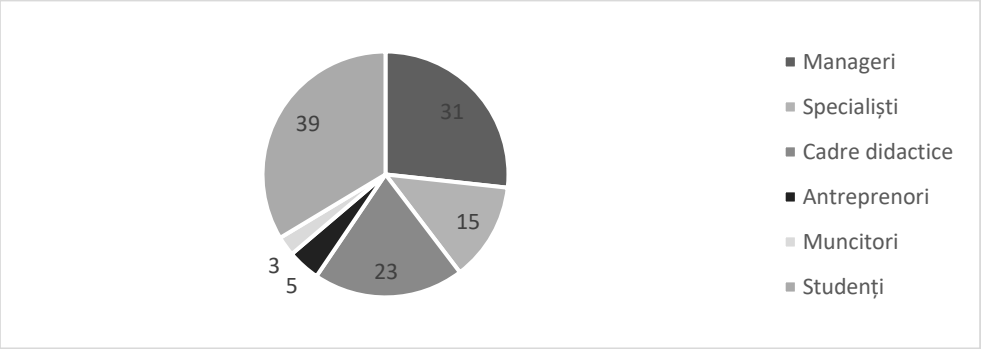

Fig. 4. **Structura eșantionului după ocupație**

Sursa: Elaborat de autor.

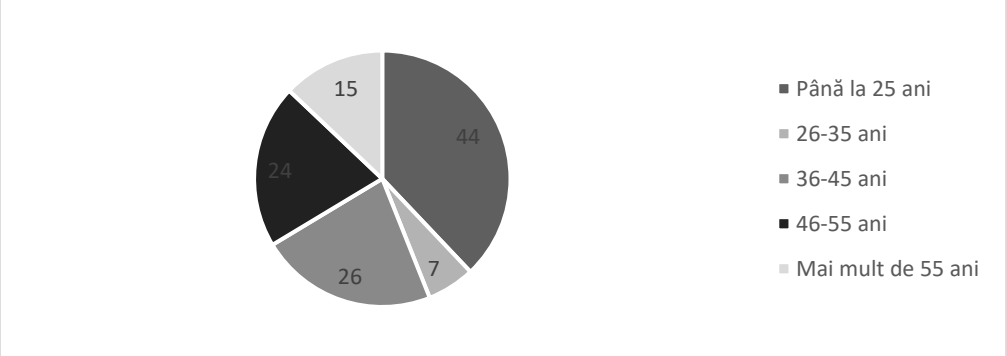

Fig. 5. **Structura eșantionului după vârstă**

Sursa: Elaborat de autor.

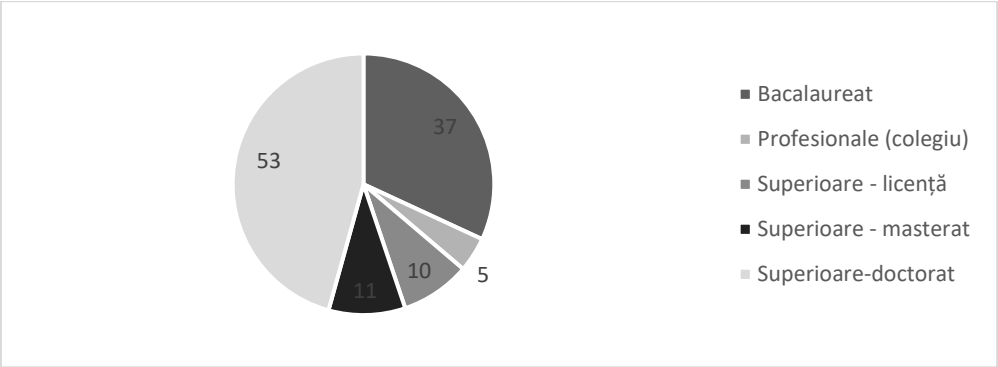

Fig. 6. **Structura eșantionului după nivelul studiilor deținute**

Sursa: Elaborat de autor.

Rezultatele generalizate ale evaluării de către respondenți a nivelului de valorificare a factorilor rezilienței societale sunt reflectate în *Tabelul 1* și, pentru a sesiza mai lesne diferențele dintre punctajul oferit diferitor factori, redate schematic în *Fig. 7*.

Tabelul 1. **Rezultatele cumulative ale evaluării de către respondenți a nivelului de valorificare a factorilor de bază ai rezilienței societale la elaborarea strategiilor și programelor în Republica Moldova**

Conținutul factorilor rezilienței societale	Numărul de respondenți în raport cu calificativele oferite, pers.					Punctajul mediu determinat ca medie aritmetică ponderată, puncte
	1 punct (slab)	2 puncte	3 puncte	4 puncte	5 puncte (foarte puternic)	
Coeziune socială	9	14	50	37	6	3,14
Sisteme de guvernare adaptive	6	21	50	34	5	3,09
Asigurarea infrastructurii, pregătirii tehnologice și accesului la servicii vitale	9	19	53	25	10	3,07
Diversitate economică și agilitate	13	23	43	33	4	2,93
Durabilitatea mediului	7	29	47	30	3	2,94
Educație și cunoaștere	6	19	50	35	6	3,13
Asigurarea măsurilor de adaptare flexibile	7	28	48	31	2	2,93

Sursa: Elaborat de autor.

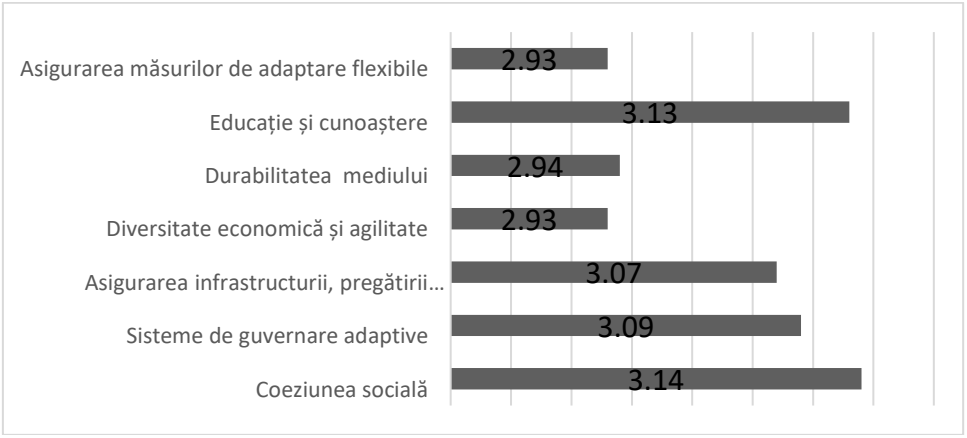

Fig. 7. **Punctajul mediu oferit de respondenți nivelului de valorificare a factorilor de bază ai rezilienței societale la elaborarea strategiilor și programelor în Republica Moldova**

Sursa: Elaborat de autor.

Conform datelor *Fig. 7*, constatăm că practic toți factorii rezilienței societale, în percepția respondenților, se respectă la un nivel mediu în procesul de elaborare a strategiilor și programelor, notele oferite variind neesențial în jurul calificativului de 3 puncte. Prin urmare, există oportunități nevalorificate de a spori impactul strategiilor și programelor adoptate la nivel național asupra rezilienței societale, ceea ce permite să evaluăm eficacitatea acestora ca una medie. Astfel, revenind la semnificația rezilienței societale pentru dezvoltarea prosperă a statului, deducem asupra necesității unor intervenții majore în latura procedurală a managementului strategic la nivel național, acestea având menirea de a spori substanțial impactul strategiilor și programelor adoptate asupra capacității societății de a face față adversităților de diferită natură și a fi aptă să se alinieze la standardele economice și sociale, obiectivele și valorile comunității europene.

CONCLUZII

Chiar dacă există un acord al cercetătorilor și practicienilor cu privire la rolul esențial al rezilienței societale în condițiile actuale, extrem de flexibile, constatăm existența unor oportunități nevalorificate în Republica Moldova de a orienta strategiile și programele adoptate în diverse domenii la sporirea rezilienței societale. În aceste condiții, se impune necesitatea unui complex amplu de măsuri orientate la îmbunătățirea procesului de elaborare a acestora, și anume:

- diagnosticarea detaliată a fiecărui factor al rezilienței societale și identificarea elementelor care se abordează insuficient sau se omit în procesul de elaborare, aprobare și implementare a strategiilor și programelor;
- proiectarea unor acțiuni orientate la valorificarea integrală a factorilor rezilienței societale începând cu faza inițială de elaborare a unei strategii sau program;
- efectuarea unor evaluări periodice a opiniei publice cu privire la calitatea adoptării strategiilor și programelor în diverse domenii în raport cu obiectivele sporirii rezilienței societale.

Prin aplicarea măsurilor evidențiate mai sus, s-ar crea premise pentru sporirea capacității societății de a face față diferitor adversități, pentru o creștere economică sustenabilă și ar contribui la disponibilitatea acesteia de a adera la standardele economice și sociale, obiectivele și valorile comunității europene.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. NATO PUBLIC DIPLOMACY PROGRAMMES. Increasing societal resilience: innovative ways to counter disinformation and hostile information activities. 2022. Available: https://www.nato.int/structur/pdd/2022/220411-ResilienceContentGuidelines.pdf [Accessed: 07.04.2024]
2. ELTRAH, M. Societal resilience: from theory to policy and practice. In: Linkov, I., Palma-Oliveira, J. (eds). Resilience and Risk. NATO Science for Peace and Security Series C: Environmental Security. Springer, Dordrecht. 2017. Available: https://doi.org/10.1007/978-94-024-1123-2_10 [Accessed: 12.04.2024]
3. NATIONAL CONSORTIUM FOR SOCIETAL RESILIENCE. Available: https://www.alliancembs.manchester.ac.uk/research/recovery-renewal-resilience-from-covid-19/national-consortium-for-societal-resilience/ [Accessed: 01.04.2024]
4. ANHOLT,R., DULLEMEN, C., CARVALHO, J.S., RIJBROEK,J., SIECKELINCK, S., SLOOTMAN, M. Understanding Societal Resilience: The Case for Engaged Scholarship. Legal, Policy, and Economic Systems. Michael Ungar: Oxford University Press, 2021. pp. 551-564. Available: https://academic.oup.com/book/41117/chapter/350425663 [Accessed: 18.05.2024]
5. INSTITUTE OF SOCIETAL RESILIENCE. Available: https://www.resilience-institute.nl/en/the-isr/ [Accessed: 19.04.2024]
6. ENGAGE. What factors impact societal resilience? Available: https://www.project-engage.eu/what-factors-impact-societal-resilience/ [Accessed: 18.05.2024]
7. DEROGATIS, L.R., SAVITZ, K.L., MARUISH, M. The SCL-90-R and brief Symptom Inventory (BSI) in primary care. In: M. E. Maruish (Ed.), *Handbook of psychological assessment in primary care settings*. Lawrence Erlbaum Associates, 2000. pp. 297–334.
8. BODAS, M., PELEG, K., STOLERO, N., ADINI, B. Understanding Societal Resilience – Cross-Sectional Study in Eight Countries. In: Frontiers in Public Health. 2022. Vol. 10. Available: https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2022.883281/full [Accessed: 18.08.2024]
9. DUMITRAȘCU, V. Rezilienţa societală şi managementul comunicării în gestionarea pandemiei de Covid-19. In: Revista română de sociologie. 2020. nr. 5–6, pp. 289–305. Disponibil: https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/04-vdumitrascu.pdf. [Accesat: 03.09.2024]

10. KARKI, B. Building Resilience through Social Cohesion – IJMRA. In: International Journal of Physical and Social Sciences. 2015. Vol 5(2), pp.222-223. Available: https://www.researchgate.net/publication/275043149_Building_Resilience_through_Social_Cohesion_-_IJMRA#fullTextFileContent [Accessed: 12.07.2024]
11. LEBEL, L., ANDERIES, G.M., CAMPBELL, B.M., WILSON, J. Governance and the Capacity to Manage Resilience in Regional Social-Ecological Systems. In: Ecology and Society. 2006. Vol. 11(1): 19. Available: https://www.researchgate.net/publication/266373972_Governance_and_the_Capacity_to_Manage_Resilience_in_Regional_Social-Ecological_Systems [Accessed: 08.09.2024]
12. STRATEGY&FORMERLY BOOZ&COMPANY. Resilient, stable, sustainable. The benefits of economic diversification. 2011. Available: https://www.strategyand.pwc.com/m1/en/reports/strategyand-resilient-stable-sustainable-benefits-economic-diversification.pdf [Accessed: 08.09.2024]
13. RESILIENCE RISING. The Value of Systematically Resilient Infrastructure Systems. 2013. Available: https://resiliencerisingglobal.org/the-value-of-systemically-resilient-infrastructure-systems/ [Accessed: 17.05.2024]
14. UNDRR. SENDAL FRAMEWORK FOR DEZASTER RISC REDUCTION 2015-2030. Principles for Reziliente Infrastructure. Available: https://www.undrr.org/media/78694/download?startDownload=20240604 [Accessed: 03.06.2024]
15. MARCHESE, D., REYNOLDS,E., BATES, M.E., MORGAN, H., CLARK, S.S., IGOR LINKOV, I. Resilience and sustainability: Similarities and differences in environmental management applications. In: Science of the Total Environment. 2017. Available: https://www.researchgate.net/publication/320149863_Resilience_and_sustainability_Similarities_and_differences_in_environmental_management_applications#fullTextFileContent [Accessed: 18.08.2024]
16. ECONOMIC AND SOCIAL COMMISSION FOR ASIA AND THE PACIFIC, ASIAN DEVELOPMENT BANK, UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. Transformation towards sustainable and resilient societies in Asia and the Pacific. 2018. Available: https://www.adb.org/sites/default/files/publication/410761/sdgs-resilience-transformation.pdf [Accessed: 11.06.2024]
17. EDMEADE, J.N., BUZINDE, C.N. The role of educators in community resilience in natural disaster-prone communities. In: Community Development Journal. 2021. Vol. 57 (2). Available: https://www.researchgate.net/publication/351095157_The_role_of_educators_in_community_resilience_in_natural_disaster-prone_communities [Accessed: 15.05.2024]
18. USAID'S CENTER FOR RESILIENCE. Strengthening Resilience Through the Education Sector. 2024. Available: https://www.resiliencelinks.org/events/strengthening-resilience-through-education-sector [Accessed: 12.07.2024]
19. BENAVOT, A., WILLIAMS, J.H., NAIDOO, J. s. Elsevier, 2024. Available: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0738059323002055 [Accessed: 19.07.2024]
20. SMIT, B., WANDEL, J. Adaptation, adaptive capacity and vulnerability. In: Global Environmental Change. 2006. Vol. 16, pp. 282–292. Available: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0959378006000410 [Accessed: 28.06.2024]
21. CARPENTER, S., WALKER, B., ANDERIES, M., ABEL, N. From Metaphor to Measurement: Resilience of What to What? In: Ecosystems. 2001. Vol 4, pp. 765–781 DOI: 10.1007/s10021-001-0045-9 Available: https://link.springer.com/article/10.1007/s10021-001-0045-9 [Accessed: 21.07.2024]